

WETENSCHAPPELIJK VERSLAG 2018

XperiBIRD.be

OPERATIONELE DIRECTIE NATUURLIJK MILIEU
KONINKLIJK BELGISCH INSTITUUT VOOR NATUURWETENSCHAPPEN

XPERIBIRD.BE

WETENSCHAPPELIJK VERSLAG 2018

OPERATIONELE DIRECTIE NATUURLIJK MILIEU
KONINKLIJK BELGISCH INSTITUUT VOOR NATUURWETENSCHAPPEN

December 2018

Didier Vangeluwe

BeBirds – Belgisch Ringwerk
Operationele Directie Natuurlijk Milieu
Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
Vautierstraat 2, 1000 Brussel
T: 02/6274355
E: Didier.Vangeluwe@naturalsciences.be

INHOUD

1. Voorwoord
2. Resultaten 2017 en 2018
  - 2.1. Koolmees *Parus major*
    - 2.1.1. Aantal nestelende paren
    - 2.1.2. Aantal eieren per legsel
    - 2.1.3. Aantal uitgekomen jongen per legsel
    - 2.1.4. Aantal uitgevlogen jongen per legsel
  - 2.2. Pimpelmees *Parus caeruleus*
    - 2.2.1. Aantal nestelende paren
    - 2.2.2. Aantal eieren per legsel
    - 2.2.3. Aantal uitgekomen jongen per legsel
    - 2.2.4. Aantal uitgevlogen jongen per legsel
  - 2.3. Matkop *Parus montanus*
  - 2.4. Boomklever *Sitta europaea*
  - 2.5. Ringmus *Passer montanus*
  - 2.6. Ongeïdentificeerde en niet-gecodeerde sorten
9. Samenvatting 2017-2018

VOORWOORD

De met een camera uitgeruste nestkastjes zijn over heel België opgehangen. Ze zijn een prachtig middel om de natuur waar te nemen en wetenschappelijke informatie in te winnen! En zeker weten: wetenschap is niet noodzakelijk ingewikkeld. Het gaat er vooral om de waarnemingen heel nauwgezet te vergelijken, in te voeren en te analyseren.

Het programma XperiBIRD.be heeft een duidelijk doel: heel discreet maar nauwkeurig de demografische parameters in de gaten te houden van verschillende in holen broedende zangvogels tussen Oostende en Aarlen.

Waarom precies deze holenbroeders? Dat is eenvoudigweg omdat je geen camera kunt plaatsen in een nest dat een merel of een heggemus met gras en twijgjes in een struik gebouwd heeft. Je zou immers de vogel storen, zodat hij er vandoor gaat! Holenbroeders daarentegen maken hun nest met bijvoorbeeld mos en haren in een ‘sleutelklare woning’, zoals een door een specht uitgehakt hol in een boom of ... een nestkastje dat een school opgehangen heeft om mee te doen met XperiBIRD.be! Als vogels een nest bezoeken, en er zit al een camera in, dan vinden ze dat gewoon een meubelstuk en kan het hun helemaal niets schelen. Nu zijn mezen en mussen typische holenbroeders: die willen we dus observeren!

En wat zijn ‘demografische parameters’ eigenlijk? Dat is ook heel eenvoudig! Demografie is de wetenschap die kenmerken en evolutie van populaties bestudeert. Bij dit onderzoek volgen we verschillende parameters op, zoals het aantal individuen (telling), het geboortecijfer, het overlevingspercentage en het sterftecijfer. En waar is dit goed voor? Zo nemen we veranderingen waar die we anders niet zouden opmerken. We kunnen die dan vergelijken met die bij andere parameters, zoals de klimaatsveranderingen, het type habitat, het beschikbare voedsel, de concurrentie met andere soorten ... Uiteindelijk kunnen we nagaan hoe populaties van vogels evolueren, zodat we ze beter kunnen beschermen en eventueel aan de alarmbel trekken wanneer de evolutie onrustbarend is. Vogels zijn immers interessante bio-indicatoren die heel nuttige inlichtingen kunnen verschaffen over de algemene toestand van onze omgeving en de hele wereld.

Mezen en mussen zijn inderdaad geen echt zeldzame soorten. Waarom observeren we ze dan en bestuderen we hun demografie? Precies omdat ze zoveel voorkomen in België, kunnen we over heel het land een observatienetwerk uitbouwen, om zo gegevens te verzamelen. Over hoe meer gegevens we beschikken en hoe meer die over het hele grondgebied verspreid zijn, hoe beter de vergelijkingen en de analyses zullen zijn! Bovendien kan een kwaliteitsvolle analyse van de demografische evoluties alleen maar wanneer we de waarnemingen in de loop van verschillende jaren verrichten. Een koolmees kan vijftien jaar oud worden en de oudste huismussen bereiken de leeftijd van achttien jaar: het zou geen steek houden mochten we al na twee of drie jaar conclusies trekken.

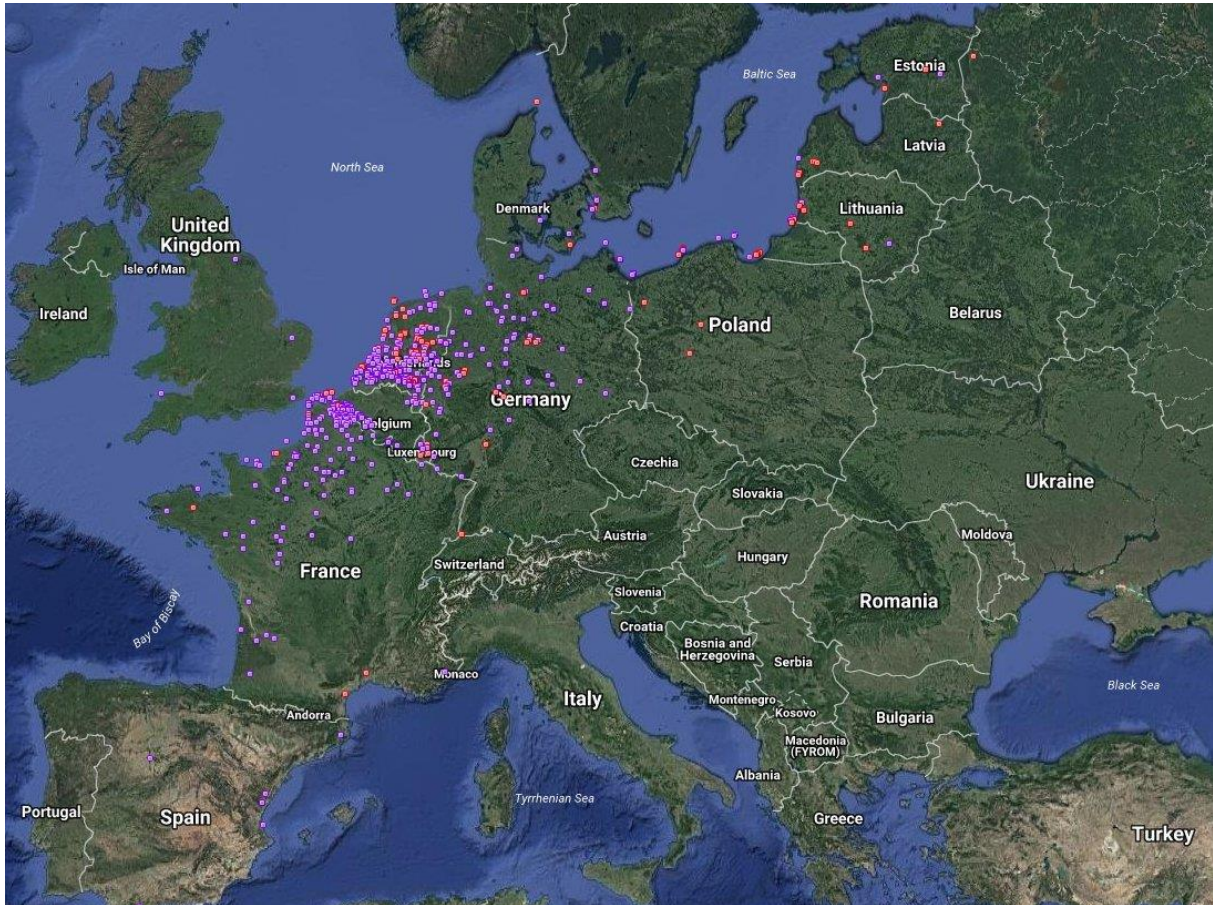
We rekenen er dus op dat elke school of vereniging die meedoet met het programma XperiBIRD.be, jarenlang nauwkeurige waarnemingen verricht en deze ook nauwgezet invoert!

En nu even concreet. Samen gaan we de volgende parameters observeren en bestuderen:

- aantal nestelende paartjes (een paartje wordt als nestelend beschouwd zodra er minstens een ei gelegd is);
- aantal eieren per legsel (vanaf het ogenblik dat het broeden begint; als de vogels niet broeden, is het waarschijnlijk een verlaten legsel, bijvoorbeeld omdat het wijfje dood is, en dat zou dit gegeven vervalsen);
- aantal uitgekomen jongen per nest;
- aantal uitgevlogen jongen per nest.

Bovendien kunnen we door jongen te ringen nog twee andere parameters bestuderen: de bewegingen (de trek) van vogels nadat ze uitgevlogen zijn, alsook hun sterftegraad en -oorzaken. Niet alle jongen in nestkastjes van XperiBIRD.be kunnen geringd worden, want alleen een erkend ringer van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen mag ringen. Als je graag wil dat iemand de vogeltjes uit “uw” nest komt ringen, neem dan contact op met ons: wij contacteren dan een van onze specialisten. Zo vervolledigen ze de gegevens van het op sinds 1927 dit gebied in België uitgevoerde werk.

Kaart met de bewegingen van in België geringd of teruggevangen pimpelmezen (1927-2018). De paarse stippen zijn de plaatsen waar in België geringde pimpelmezen waargenomen zijn. De rode stippen zijn de plaatsen waar in België teruggemelde pimpelmezen geringd werden (de gegevens over alle in België geringde vogels kunnen geraadpleegd worden op <https://odnature.naturalsciences.be/bebirds/nl/ring-recoveries>).

RÉSULTATEN 2017 & 2018

Van de resultaten die zijn opgetekend in 2017, het jaar waarin het programma XperiBIRD.be echt van start ging, werd er geen apart verslag gemaakt, want er waren te weinig gegevens beschikbaar. We hebben die resultaten nu in het verslag opgenomen, zodat dat we al vergelijkingen kunnen maken.

We stellen de resultaten per soort voor, als een 'dashboard' dat de demografische parameters toont van de zes nestelende soorten die tot nu gezien waargenomen werden in de nestkastjes met camera.

KOOLMEES

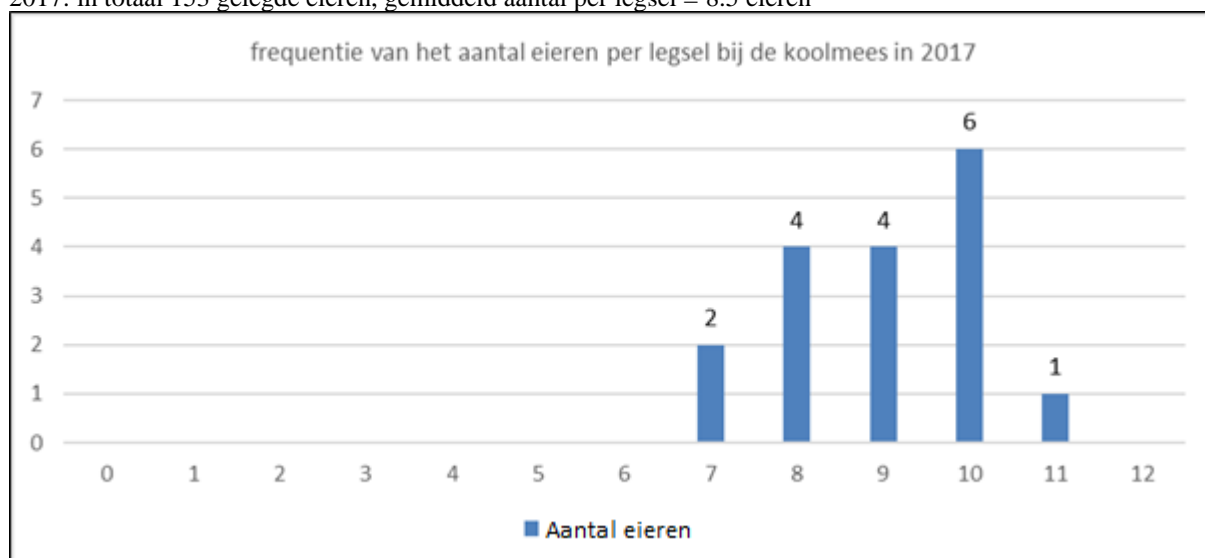
Aantal nestelende paren

2017: 18 getelde nestelende paren

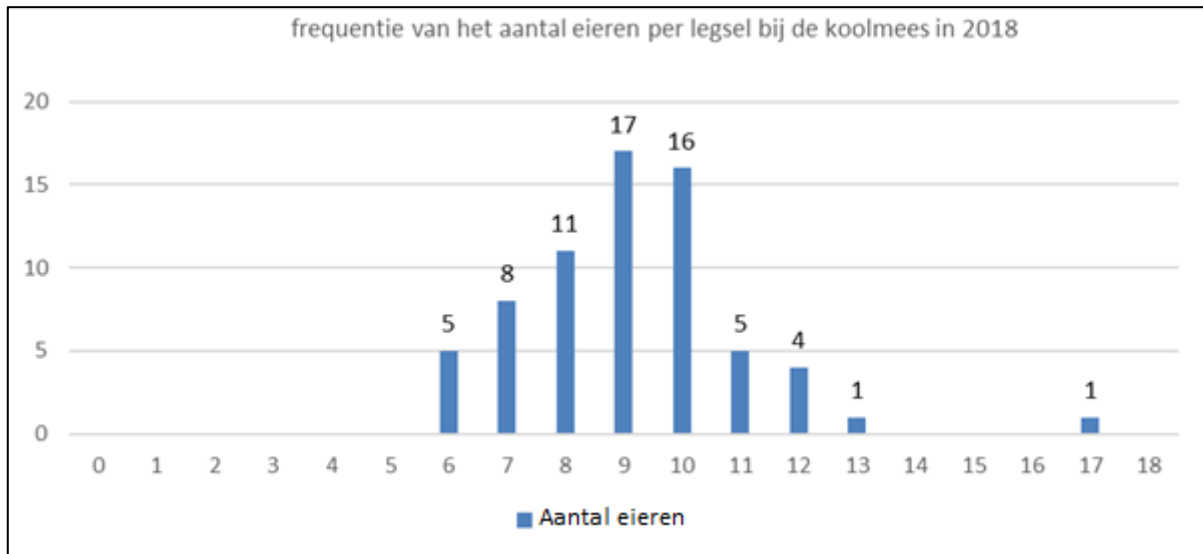
2018: 70 getelde nestelende paren

Aantal eieren per legsel

2017: in totaal 153 gelegde eieren, gemiddeld aantal per legsel = 8.5 eieren

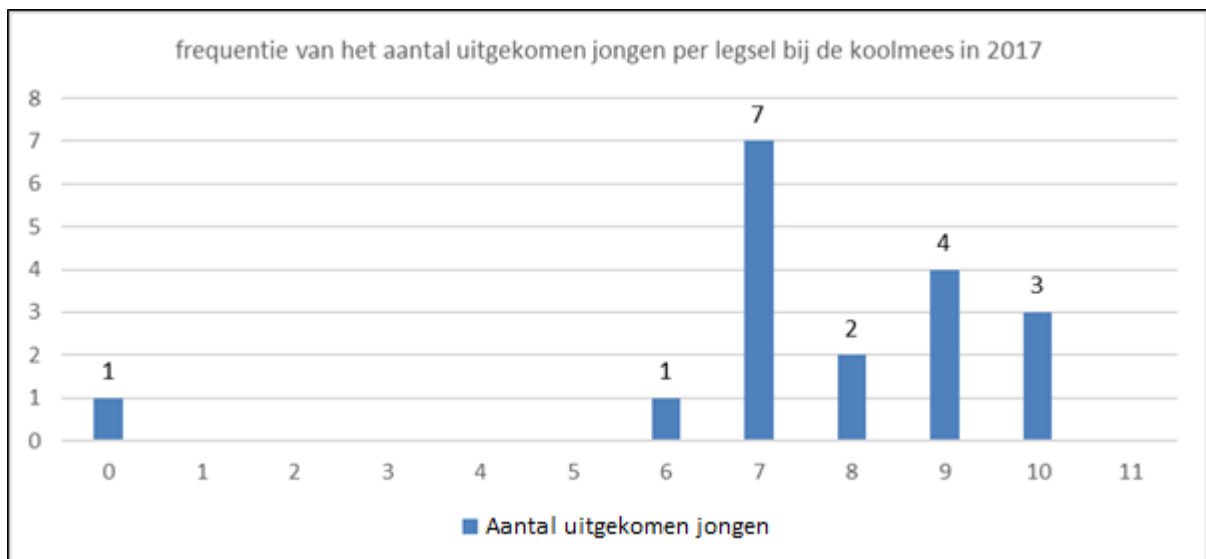

2018: in totaal 620 gelegde eieren, gemiddeld aantal per legsel = 8,8 eieren

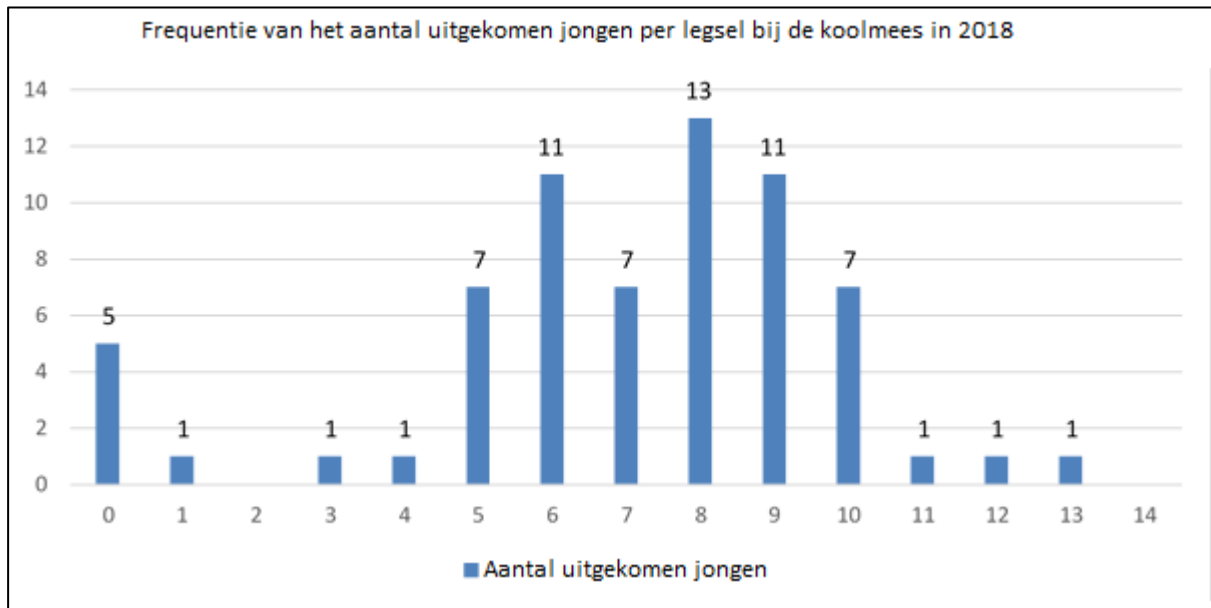

Aantal uitgekomen jongen per legsel

2017: 137 uitgekomen jongen op 17 uitgekomen legfels, dus per legsel gemiddeld 8.0 jongen

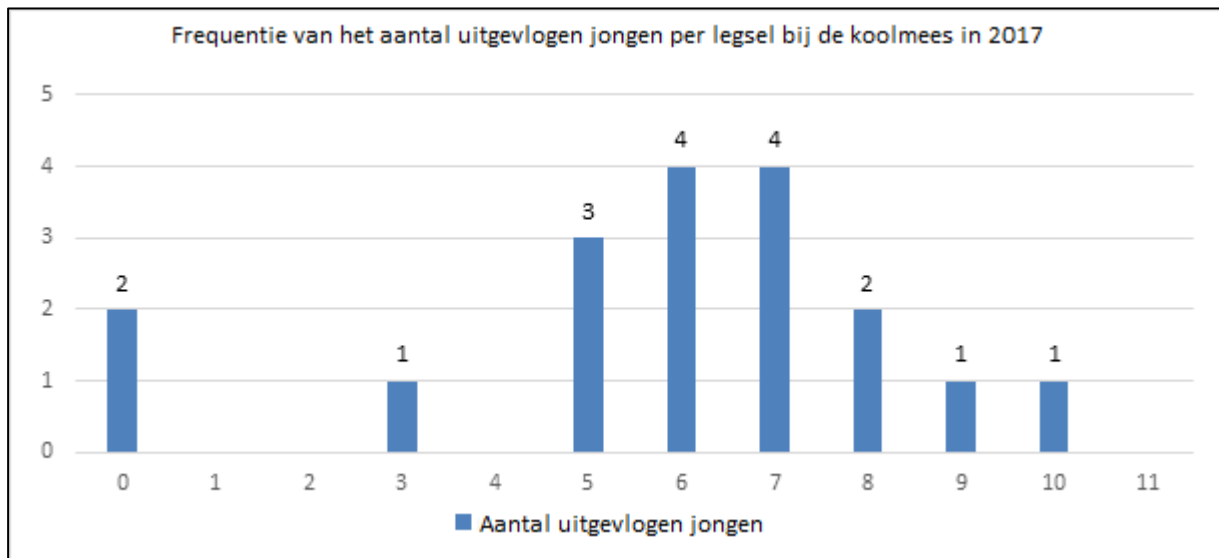

2018: 467 uitgekomen jongen op 70 uitgekomen legsel, dus per legsel gemiddeld 6,7 jongen

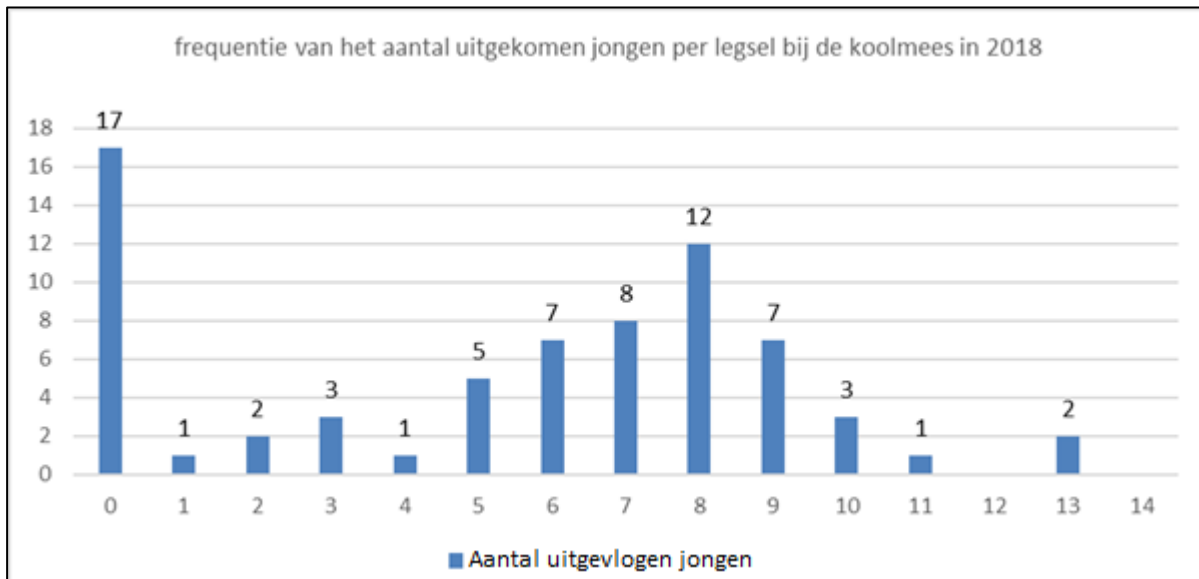

Aantal uitgevlogen jongen per legsel

2017: 105 uitgevlogen jongen op 16 geslaagde legsel, dus gemiddeld 6,5 jongen per legsel

2018: 367 uitgevlogen jongen op 16 geslaagde legfels, dus gemiddeld 6,9 jongen per legsel

PIMPELMEES

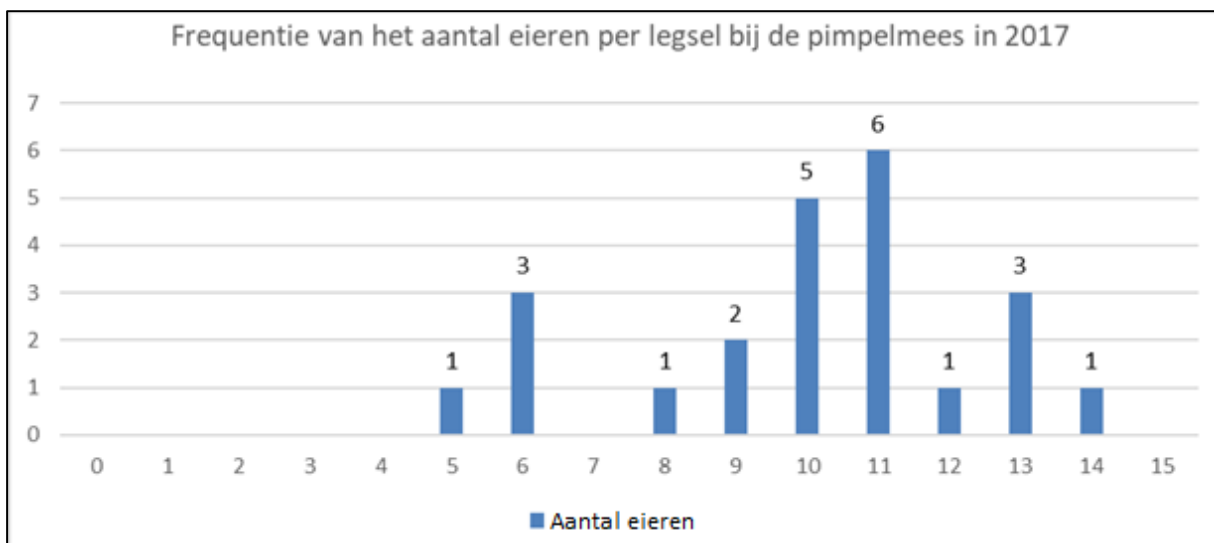
Aantal nestelende paren

2017: 23 getelde nestelende paren

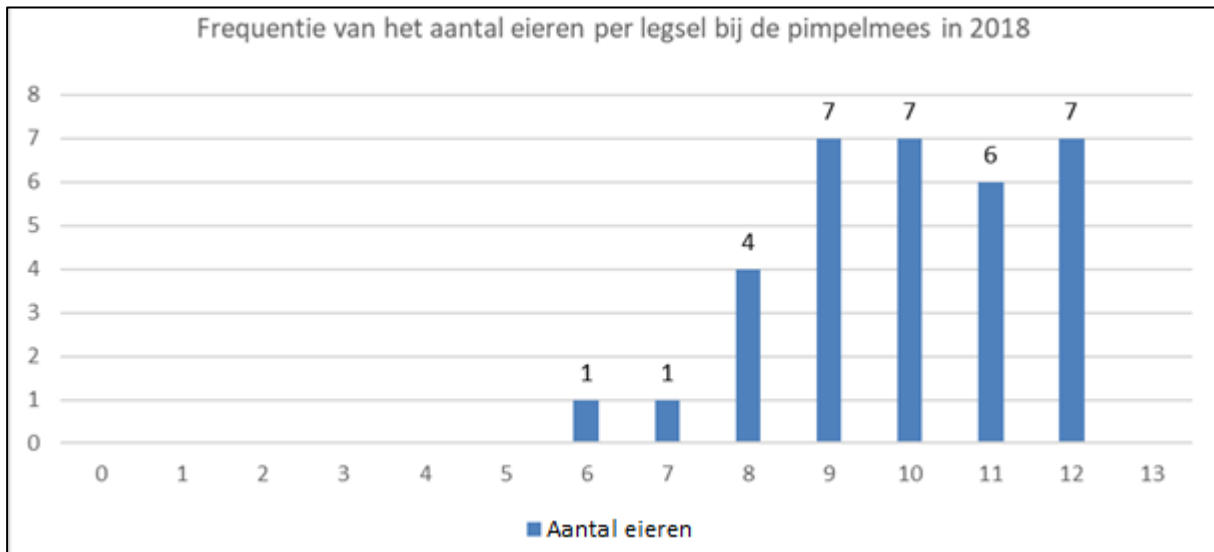
2018: 34 getelde nestelende paren

Aantal eieren per legsel

2017: in totaal 230 gelegde eieren, gemiddeld aantal per legsel = 10 eieren

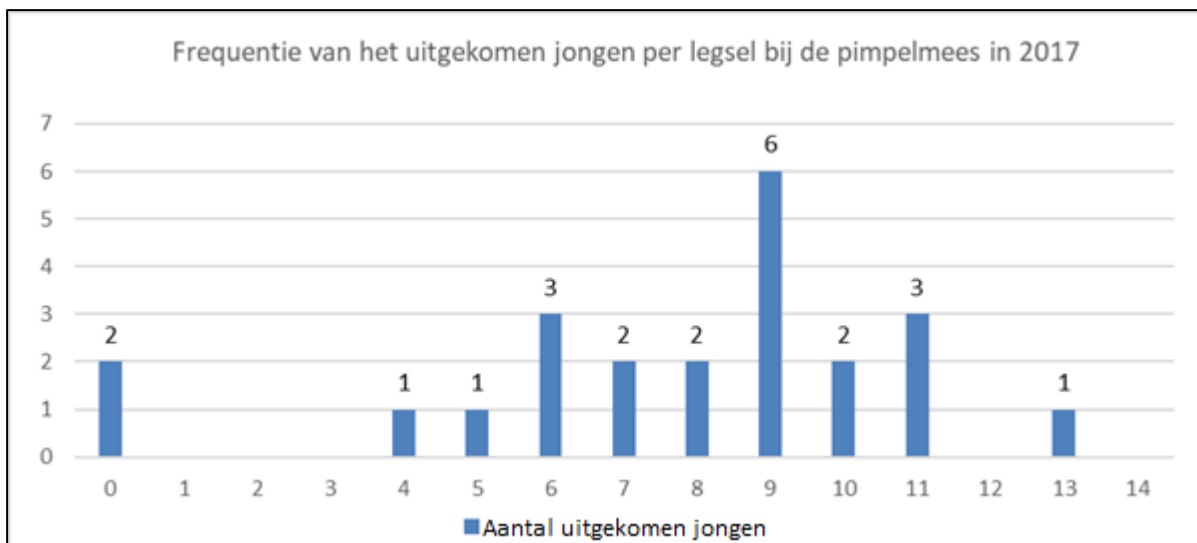

2018: in totaal 328 gelegde eieren, gemiddeld aantal per legsel = 9,6 eieren

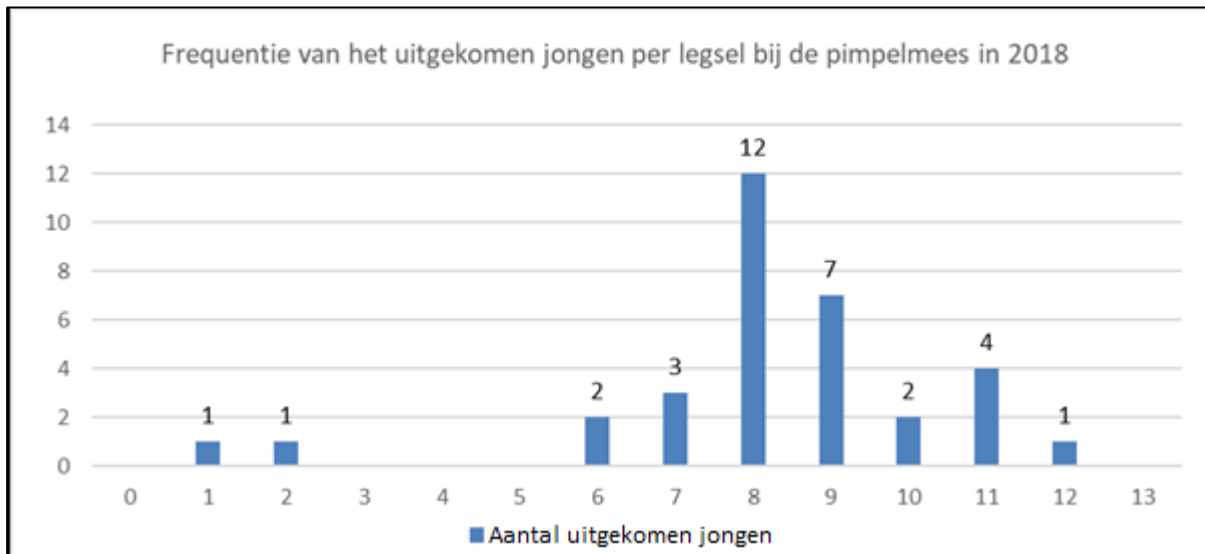

Aantal uitgekomen jongen per legsel

2017: 177 uitgekomen jongen voor 21 uitgekomen legfels, gemiddeld aantal per legsel = 8,4 jongen

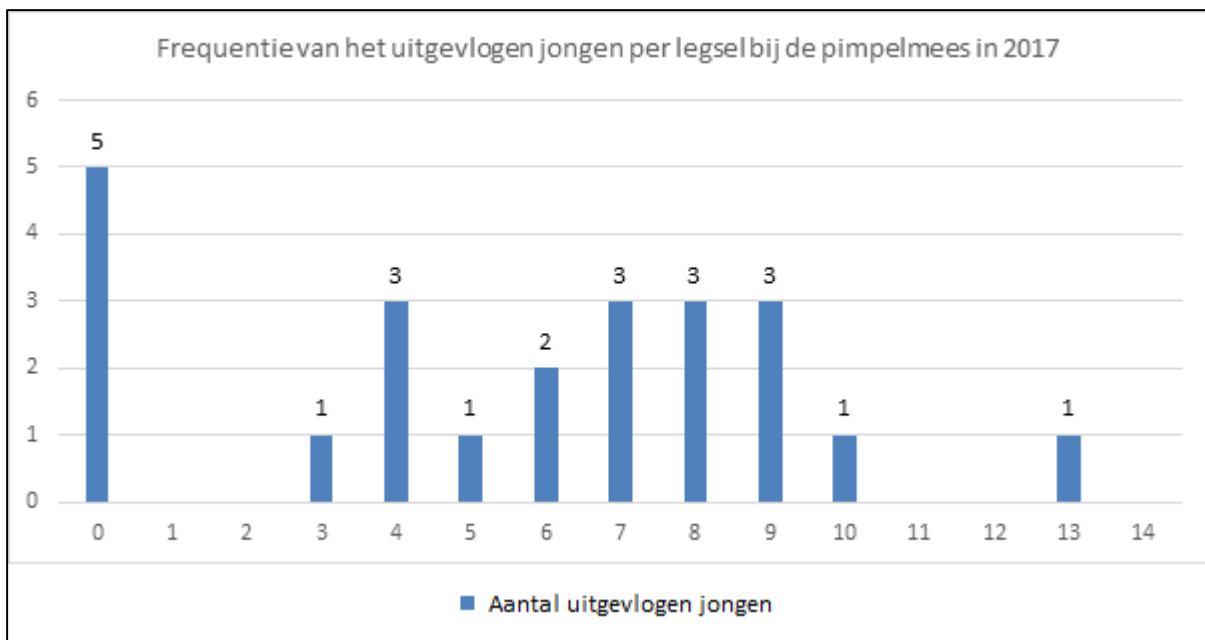

2018: 271 uitgekomen jongen voor 34 uitgekomen legsel, gemiddeld aantal per legsel = 7,9 jongen

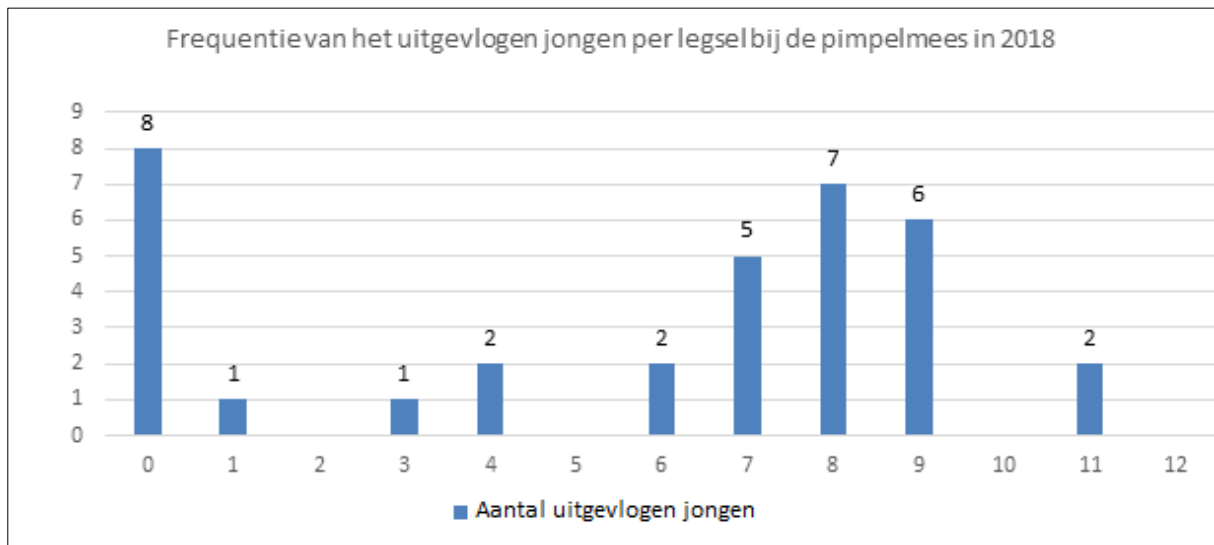

Aantal uitgevlogen jongen per legsel

2017: 127 uitgevlogen jongen voor 18 geslaagde legsel, gemiddeld aantal per legsel = 7,0 jongen

2018: 191 uitgevlogen jongen voor 26 geslaagde legfels, gemiddeld aantal per legsel = 7,3 jongen

MATKOP

In de lente van 2018 werd de boomklever in één nest waargenomen. Er waren negen eieren; alle jongen zijn uitgekomen en uitgevlogen.

BOOMKLEVER

In de lente van 2018 werd de boomklever in één nest waargenomen. Er waren zes eieren; alle jongen zijn uitgekomen en uitgevlogen.

RINGMUS

In de lente van 2018 werd de ringmus in één nest waargenomen. Er waren drie eieren; alle jongen zijn uitgekomen en uitgevlogen.

NIET HERKENDE OF NIET INGEVOERDE SOORT

Bij zes nesten kennen we de naam van de soort niet. Die gegevens kunnen we dus niet gebruiken.

SAMENVATTING 2017-2018

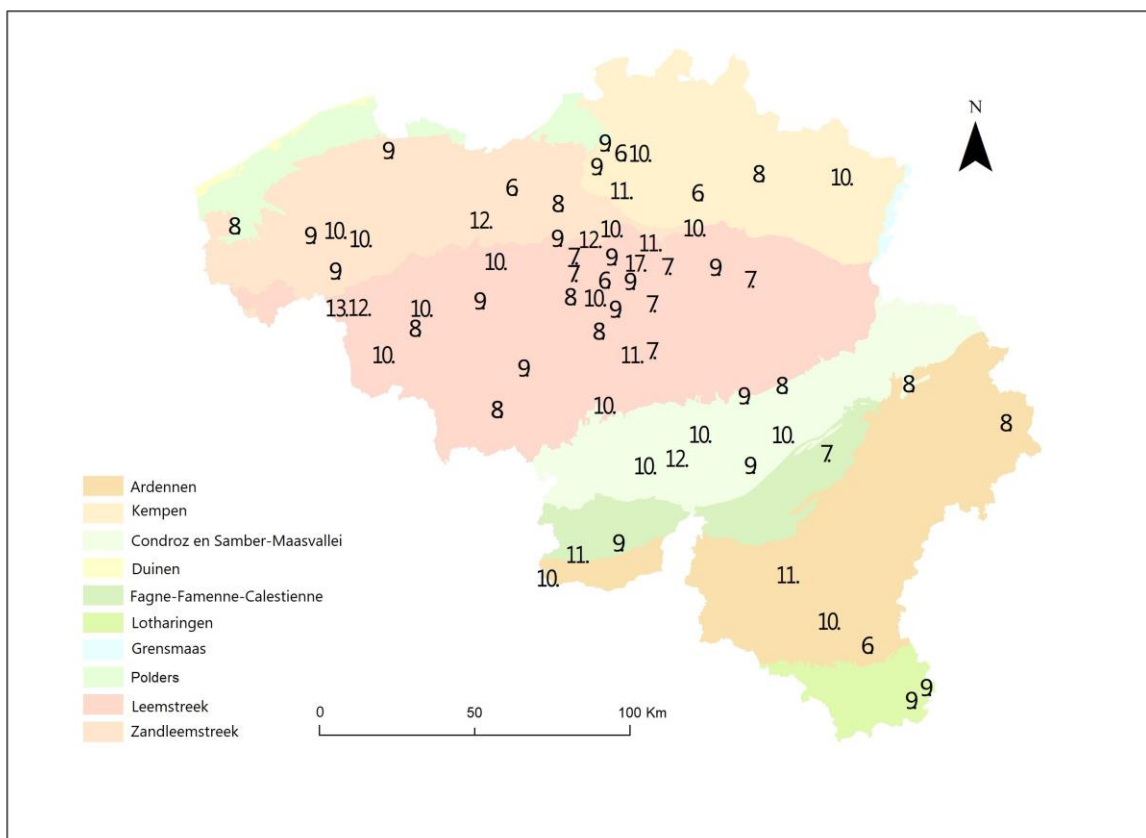
In twee lentes zijn heel wat waarnemingen gebeurd: 148 legsels van zes holenbroedende soorten werden elke dag opgevolgd; er werden 1331 eieren geteld; 1052 jongen zijn uitgekomen, waarvan er 790 uitgevlogen zijn. Een puik resultaat!

Het spreekt vanzelf dat het nog wat vroeg is om grote analyses uit te voeren en besluiten te formuleren. Toch kunnen we reeds over het overlevingspercentage enkele berekeningen maken. Het gaat dus over de verhouding tussen het aantal uitgekomen jongen tegenover het aantal gelegde eieren en die tussen het aantal uitgevlogen jongen tegenover het aantal uitgekomen jongen. Deze worden in percenten uitgedrukt.

Bij de koolmezen zijn er in 2017 89.5 % van de jongen uitgekomen. In 2018 was dit 75.3 %. Van de uit het ei gekomen jongen zijn er in 2017 76.6 % uitgevlogen. In 2018 was dit 78.5 %. Als je de verhouding neemt tussen de uitgevlogen jong koolmezen tegenover het aantal gelegde eieren, komt dit neer op 68.6 % voor 2017 en 59.2 % voor 2018.

Na de twee eerste waarnemingsjaren stellen we vast dat de overlevingspercentages bij de pimpelmezen iets lager liggen dan die van de koolmezen. In 2017 zijn 76,9% van de jongen uitgekomen en in 2018 is dat 82,6%. Het percentage van de uitgekomen jongen die nadien uitgevlogen is, bedraagt 71,7% in 2017 en 70,5% in 2018. Als De verhouding tussen de uitgevlogen jong pimpelmezen tegenover het aantal gelegde eieren is 55,2 % voor 2017 en 58,2 % voor 2018. Natuurlijk moeten de eerste gegevens bevestigd – of ontkracht – worden door meer waarnemingen van nesten in de loop van de volgende jaren. Bij de analyse moet ook rekening gehouden worden met de geografische verspreiding van de nesten.

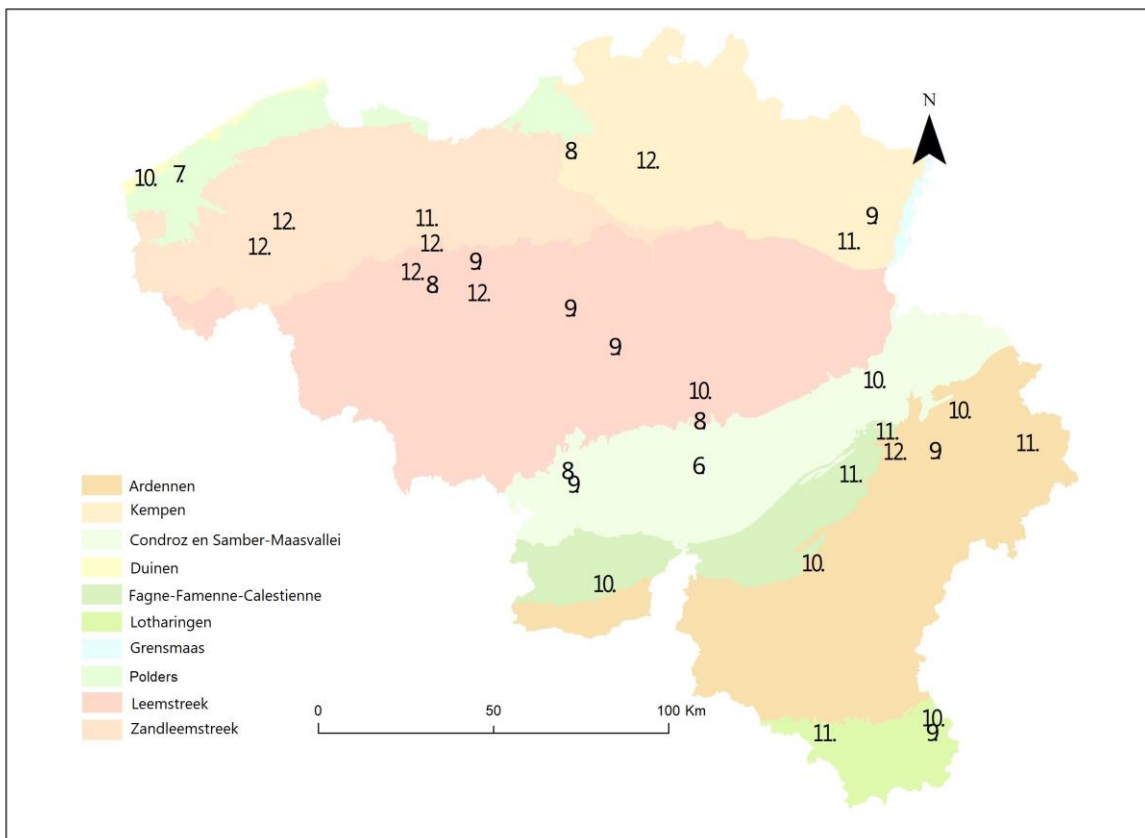
Nu we het over geografie hebben: een cartografische analyse is ook interessant, omdat we zo de demografische parameters met de biotoop kunnen vergelijken. Op volgende kaarten zijn de groottes van de legsels aangeduid volgens de biogeografische regio's van België. De kenmerken van deze regio's hebben waarschijnlijk een invloed op de vogels die we observeren. Natuurlijk zijn de kenmerken van de onmiddellijke omgeving van het opgehangen nestkastje ook belangrijk. Hopelijk kunnen we nog verschillende jaren waarnemingsgegevens verzamelen, zodat we significante correlaties en trends kunnen vaststellen!

De grootte van de legsels van de koolmees in 2018 volgens de biogeografische regio's van België

De grootte van de legfels van de pimpelmees in 2018 volgens de biografische regio's van België

De met behulp van de camera verzamelde gegevens van de nesten van holenbroedende zangvogels zijn ook nuttig voor het onderzoek van de fenologie van de nestbouw, namelijk de 'evenementenkalender'. En met de vergelijking van de gegevens en het onderzoek naar de langetermijnevolutie komt het nogmaals tot uiting hoe belangrijk het programma XperiBIRD.be wel is. Zo zien we bij de waargenomen koolmezenpaartjes dat de gemiddelde legdatum van het eerste ei in 2017 op 10 april viel en in 2018 op 19 april. Dat is nogal een verschil!

Wordt vervolgd !

